

Dr hab. Ryszard Poprawa, prof. UWr

Wrocław, 06.07.2026r.

Instytut Psychologii

Uniwersytet Wrocławski

Recenzja pracy doktorskiej mgr Pauliny Michalskiej

*pt. Psychospołeczne uwarunkowania negatywnych i pozytywnych skutków wtórnej traumy u
profesjonalistów pracujących z osobami po doświadczeniach traumatycznych,*
napisanej pod kierunkiem **prof. dr hab. Niny Ogińskiej-Bulik**
i dr hab. Magdaleny Zadwornej, prof. UŁ, jako promotorki pomocniczej.

Głównym celem pracy doktorskiej mgr Pauliny Michalskiej jest wielowymiarowa analiza uwarunkowań wtórnego stresu traumatycznego (STS) oraz wtórnego wzrostu po traumie (SPTG) doświadczanych przez profesjonalistów (psychologów i psychoterapeutów) pracujących z osobami po przeżyciach traumatycznych. Na początek należy podkreślić, że współczesna psychologia zdrowia i psychotraumatologia coraz silniej akcentuje fakt, że konsekwencje zdarzeń krytycznych, traumatycznych wykraczają poza horyzont bezpośrednich ofiar, dotykając profesjonalistów niosących pomoc. Dlatego też podjęta tematyka jest wysoce aktualna i istotna naukowo, zwłaszcza w kontekście rosnącego zapotrzebowania na pomoc psychologiczną oraz specyfikę pracy osób pomagających, które w codziennej praktyce stykają się z relacjami dotyczącymi cierpienia, zagrożenia życia i

zdrowia czy wieloma krytycznymi wydarzeniami silnie negatywnie poruszającymi emocjonalnie i naruszającymi podstawowe przekonania egzystencjalne.

Celem recenzji pracy doktorskiej, zgodnie z art.187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r.

„Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce”, jest ocena i odpowiedź na pytania:

- czy praca prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora w określonej dyscyplinie?
- czy wykazuje umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez osobę ubiegającą się o nadanie stopnia doktora?
- czy stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie stosowania wyników własnych badań naukowych?

Po wnikliwym zapoznaniu się z przedstawioną do recenzji pracą po kolei ustosunkuję się do powyższych punktów.

Przedstawiona do oceny praca doktorska ma typową strukturę prac naukowych. Jej tytuł jest adekwatny do zawartych treści. Jest napisana językiem naukowym, wysoce kompetentnym, ale i bardzo jasnym. Czyta się ją z łatwością i zainteresowaniem. Zawiera aż 290 stron. Po stronie tytułowej znajduje się rzetelnie sporządzony spis treści, streszczenie w j.polskim i angielskim oraz wstęp – wprowadzający w problematykę traumy pośredniej, definiujący cel pracy i uzasadniający wybór grupy badanej (psychologów i psychoterapeutów). Trzy pierwsze rozdziały (1-3) są teoretyczne i kończą się postawieniem pytań badawczych i sformułowaniem hipotez.

Rozdział 1 stanowi fundament teoretyczny w zakresie pojęcia traumy. Autorka dokonuje konceptualizacji stresu traumatycznego w oparciu o klasyfikacje DSM i ICD oraz literaturę przedmiotu. Opisuje skutki bezpośredniej i pośredniej ekspozycji na traumę,

wprowadzając kluczowe dla pracy konstrukty: wtórny stres traumatyczny (STS) oraz wtórny wzrost potraumatyczny (SPTG). Co należy podkreślić Autorka słusznie zauważa, że trauma pośrednia – choć symptomatycznie zbliżona do PTSD – posiada unikalną specyfikę wynikającą z empatycznego zaangażowania w cierpienie drugiego człowieka. Przegląd literatury w tym zakresie jest kompletny i wyczerpujący, stanowiąc solidną bazę dla dalszych rozważań nad modelami teoretycznymi.

W rozdziale 2 Autorka wysoce kompetentnie i wszechstronnie analizuje mechanizmy rozwoju konsekwencji wtórnej traumy. Skupia się na czterech filarach teoretycznych: modelu transmisji traumy Figleya, ekologicznym modelu Dutton i Rubinsteina, poznawczym modelu PTSD Ehlers i Clarka oraz funkcjonalno-opisowym modelu PTG Tedeschiego i Calhouna. Omawia też inne koncepcje. Rozdział kończy analiza związków między negatywnymi, a pozytywnymi skutkami traumy.

W kolejnym 3 rozdziale pani mgr Michalska dokonuje bardzo szczegółowego i rzetelnego przeglądu zmiennych biograficzno-zawodowych, zasobów psychologicznych (prężność, empatia) i społecznych (wsparcie) oraz mechanizmów poznawczych (strategie radzenia sobie, przekonania), które mogą warunkować doświadczanie wtórnego stresu traumatycznego i wzrostu po wtórnym stresie traumatycznym. Chociaż przegląd ten jest dość obszerny i bazujący na dotychczasowych wynikach badań to recenzentowi zabrakło dostatecznego zwrócenia przez Autorkę uwagi na ważne z punktu widzenia ochrony i radzenia sobie z wtórną traumą zagadnienia dbania o siebie (self-care) przez profesjonalistów pracujących z traumą. Co prawda badań nad self-care jako czynnikiem ochronnym wobec STS nie ma wiele, głównie koncentrują się one nad znaczeniem „współczucia dla siebie samego” (self-compassion) i korzystania z superwizji (Kotera i in., 2023; Rushforth i in.,

2023; Rupert i Dorociak, 2019), ale byłoby wartościowym uzupełnieniem pracy doktorskiej wskazaniem na potrzebę takich badań.

Co jest bardzo cenne i ułatwiające całą lekturę to to, że każdy rozdział kończy syntetyzujące podsumowanie.

Rozdział 3 wieńczy precyzyjne sformułowanie celu badań, pytań oraz adekwatnych hipotez badawczych. Wnikliwe i wszechstronne wprowadzenie teoretyczne pozwoliło Autorce na stworzenie złożonego i wielowymiarowego modelu badań własnych. Opisując koncepcje badań własnych Autorka ilustruje ją graficznie, co pozwala doskonale zwizualizować cały projekt.

Jednakże w tym miejscu pojawiają się pewne wątpliwości i niejasności co do postawionego pytania badawczego i sformułowanej do niego hipotezy. Pierwsze pytanie badawcze brzmi: „Jakie jest nasilenie wtórnego stresu traumatycznego i wtórnego wzrostu po traumie w grupie badanych profesjonalistów?” Pytanie to wydaje się mieć wyraźny charakter eksploracyjny, jednakże mgr Michalska formułuje do niego hipotezę: „Badana grupa profesjonalistów prezentuje niskie nasilenie zarówno wtórnego stresu traumatycznego, jak i wtórnego wzrostu po traumie.” Wydaje się to być pewnym nadużyciem przed przeprowadzeniem badań, z góry zakładać jakie będzie nasilenie zmiennych wyjaśnianych w badanej próbie. Przypuszczam, że pani Magister na podstawie omawianych wcześniej wyników badań nad wtórną traumą i wzrostem z nim związanym u osób o podobnej profesji jak w jej próbie przyjęła, że otrzyma podobne rezultaty. Jednakże moim zdaniem właściwsze byłoby potraktowanie tego pytania jako eksploracyjnego. Z kolei pytanie 2 „Czy zmienne biograficzno-zawodowe są powiązane z nasileniem negatywnych oraz pozytywnych skutków wtórnego narażenia na traumę?” nie jest do końca precyzyjne, bo większość hipotez do tego

pytania odnosi się do różnic w nasileniu zmiennych zależnych ze względu na biograficzno-zawodowe zmienne niezależne, a nie ich związków.

Mimo tych małych mankamentów już w tym miejscu recenzji można udzielić pozytywnej odpowiedzi na pierwsze pytanie oceny recenzowanej pracy. **Pani mgr Paulina Michalska w swojej pracy doktorskiej prezentuje na bardzo wysokim poziomie wiedzę teoretyczną w dyscyplinie psychologia, w szczególności w obszarze swoich badań.**

Kolejny 4 rozdziały poświęcony jest metodologii badań własnych. Zawiera on bardzo precyzyjną, szczegółową charakterystykę badanej próby 226 profesjonalistów (psychologów i psychoterapeutów) oraz szczegółowy opis siedmiu zastosowanych standaryzowanych narzędzi badawczych oraz dość pobieżny opis własnej ankiety biograficzno-zawodowej.

W tym miejscu pojawia się uwaga dotycząca informacji o wskaźnikach rzetelności pomiaru wykorzystanych narzędzi. Autorka podaje te dane na podstawie źródeł, które opisują polskie adaptacje tych narzędzi. W pracach naukowych standardem jest, żeby obliczać te wskaźniki na bazie danych z własnej próby. Recenzent wyraża nadzieję, że wartości tak policzonych wskaźników pani Magister poda podczas prezentacji swojej pracy na obronie. Jeśli chodzi o opracowanie własnej Ankiety biograficzno-zawodowej, to szkoda, że Autorka nie zamieściła jej w aneksie, bo to pozwoliłoby lepiej w niej rozeznaczyć się i ją ocenić. Byłoby to wskazane, tym bardziej że Ankieta ta jest dziełem oryginalnym Autorki.

W dalszej części tego rozdziału przedstawiono precyzyjnie, zgodnie ze standardami naukowymi procedurę badań i wszystkie zastosowane metody statystyczne, w tym bardzo zaawansowane, takie jak regresja hierarchiczna, analiza mediacji i moderowanej mediacji (makro PROCESS Hayesa). Zastosowane metody statystyczne są w pełni adekwatne do opisu i wnioskowania statystycznego, którego celem była weryfikacja postawionych hipotez.

Zawarta w rozdziale 4 prezentacja wyników badań własnych jest zrobiona prawidłowo, klarownie i wyczerpująco. Tabele wyników są bardzo dobrze opisane, a tabele ze szczegółowymi wynikami uzupełniającymi zostały zamieszczone w aneksie pracy. Co ciekawe w wynikach badań zaprezentowanych w rozprawie doktorskiej Pauliny Michalskiej wyłania się wyraźne zróżnicowanie wpływu charakterystyki pracy i doświadczenia zawodowego w zależności od tego, czy analizowane są negatywne, czy pozytywne skutki wtórnej traumy. Prawie w ogóle nie zaobserwowano oddziaływania charakterystyki pracy i doświadczenia zawodowego respondentów na ich odczuwanie wtórnego stresu traumatycznego. W przeciwieństwie do STS, w wynikach badań stwierdzono wiele istotnych i dodatnich efektów oddziaływania charakterystyki pracy oraz doświadczenia zawodowego na doświadczanie wzrostu po wtórnej traumie. Jak Autorka wytłumaczyłaby te rezultaty?

Podsumowując omówioną powyżej część pracy można sformułować już odpowiedź na drugie wiodące pytanie recenzenckiej oceny pracy. **Pani mgr Paulina Michalska wykazała się wysokimi umiejętnościami samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.**

Przejdźmy do rozdziału 5. Po wyczerpującej i rzetelnej prezentacji wyników badań Autorka przeprowadziła w kolejnym rozdziale obszerną ich dyskusję. Adekwatnie odwoływała się w niej do istniejących modeli wyjaśniających badane kwestie i wyników wcześniejszych badań empirycznych. Autorka konfrontuje własne ustalenia z literaturą światową, wykazując się wysoką dojrzałością naukową. Kluczowym odkryciem badań mgr Pauliny Michalskiej jest zidentyfikowanie zakłóceń w podstawowych przekonaniach jako wspólnego mechanizmu determinującego zarówno wtórny stres, jak i wzrost, przy czym o kierunku adaptacji decydują zasoby osobiste (prężność) i strategie poznawcze (żal, zaprzeczanie vs pozytywna restrukturyzacja). Analizy potwierdziły, że to strategie

poznawczego przetwarzania traumy pełnią rolę kluczowych mediatorów między zasobami, a konsekwencjami wtórnej ekspozycji. Strategie nieadaptacyjne (żał, zaprzeczanie) nasilały STS, natomiast pozytywna restrukturyzacja sprzyjała SPTG. Autorka w sposób błyskotliwy wyjaśnia dodatni związek zakłóceń w przekonaniach zarówno z STS, jak i SPTG, odwołując się do koncepcji "wydarzeń wstrząsowych" (*seismic events*). Destrukcja dotychczasowych schematów poznawczych jest warunkiem koniecznym (triggerem) dla zainicjowania wzrostu – bez wstrząsu nie ma potrzeby przebudowy przekonań, co tłumaczy współwystępowanie dystresu z procesami transformacji. Wyniki te mają ogromne znaczenie dla superwizji, wskazując na konieczność pracy nad restrukturyzacją poznawczą u terapeutów.

W zakończeniu rozdziału 5 Autorka zamieściła bardzo rzetelną analizę ograniczeń badań własnych, wskazała na kierunki dalszych badań oraz omówiła implikacje praktyczne dla profilaktyki i superwizji.

Po lekturze Dyskusji nasuwa jedno pytanie, wynikające z niedosytu u recenzenta, na które oczekuje odpowiedzi podczas obrony. Jak pani Magister wyjaśniłaby stwierdzony w swoich badaniach brak różnic międzypłciowych zarówno w wyniku ogólnym, jak i we wszystkich wymiarach SPTG?

Na zakończenie pracy zamieszczono bardzo bogatą bibliografię wykorzystanych prac, która zajmuje aż 26 stron (z pojedynczą interlinią). Dodano załączniki prezentujące tabele szczegółowych wyników badań, które kompletnie i transparentnie uzupełniają zebrany i przeanalizowany materiał empiryczny. Załączniki zajmują aż 57 str. Dołączono też spis tabel,

rycin i wykresów (choć szkoda, że bez podania stron, na których występują, co może być przydatne w przypadku decyzji o opublikowaniu pracy).

Podsumowując, recenzowana rozprawa doktorska stanowi istotne, strategiczne i dojrzałe studium nad traumą pośrednią – zjawiskiem, które w dobie globalnych kryzysów staje się kluczowym wyzwaniem dla dobrostanu psychologów i psychoterapeutów. Praca ta nie tylko uzupełnia dotychczasowe wysiłki polskich uczonych w badaniach nad wtórną traumatyzacją, ale również nowatorsko eksploruje potencjał wzrostu wynikający z pracy z cierpieniem, co ma fundamentalne znaczenie dla profilaktyki wypalenia zawodowego oraz systemowej ochrony specjalistów. Autorka wykazała się biegłością w posługiwaniu się aparatem pojęciowym współczesnej psychologii, umiejętnością krytycznej analizy literatury oraz sprawnością w stosowaniu zaawansowanych technik statystycznych.

Oryginalność i nowość pracy magister Michalskiej wyraża się w tym, że poddała badaniom próbę polskich psychologów i psychoterapeutów, co w kontekście specyfiki kulturowej i systemowej ochrony zdrowia w Polsce ma unikatową wartość aplikacyjną. Co więcej oryginalnie i w pełni zgodnie z rygorami metodologicznymi połączyła zasoby podmiotowe z modelem poznawczego przetwarzania traumy, co nadaje pracy wyjątkowy unikalny i innowacyjny charakter. Posłużyła się przy tym analizami statystycznymi na najwyższym poziomie zaawansowania. Autorka udowodniła, że praca z traumą, choć obciążająca, posiada potencjał transformacyjny, prowadzący do wzrostu kompetencji i mądrości życiowej terapeuty. Zidentyfikowanie roli strategii poznawczych jako mediatorów otwiera realne perspektywy dla projektowania nowoczesnych programów superwizyjnych i profilaktycznych. W związku powyższym **praca pani mgr Pauliny Michalskiej stanowi**

**WYDZIAŁ NAUK HISTORYCZNYCH I
PEDAGOGICZNYCH**

INSTYTUT PSYCHOLOGII

ul. J. Dawida 1

50-527 Wrocław

tel. +48 71 367 18 14 | +48 71 367 20 01

psychologia@uwr.edu.pl | psychologia.uwr.edu.pl

**oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie
stosowania wyników własnych badań naukowych.**

Ostateczna konkluzja

Recenzowana praca jest zgodna z ustawowymi wymaganiami stawianymi rozprawom doktorskim w myśl przepisów Ustawy z dn. 20 lipca 2018 r. „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce” oraz Ustawy o „przepisach wprowadzających ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce” z dn. 03.07.2018 roku. W związku z powyższym wnioskuję do Komisji Uniwersytetu Łódzkiego ds. stopni naukowych w dyscyplinach pedagogika i psychologia o dopuszczenie pani magister Pauliny Michalskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Ryszard Poprawa